

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

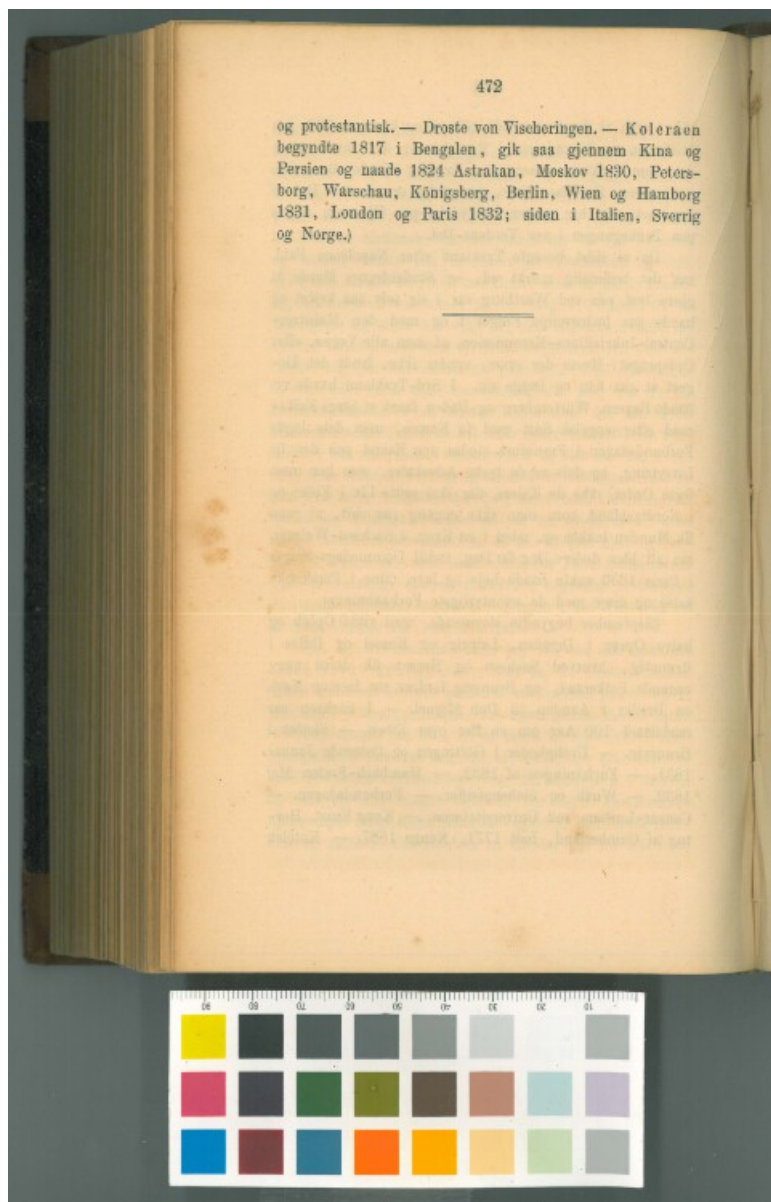
Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

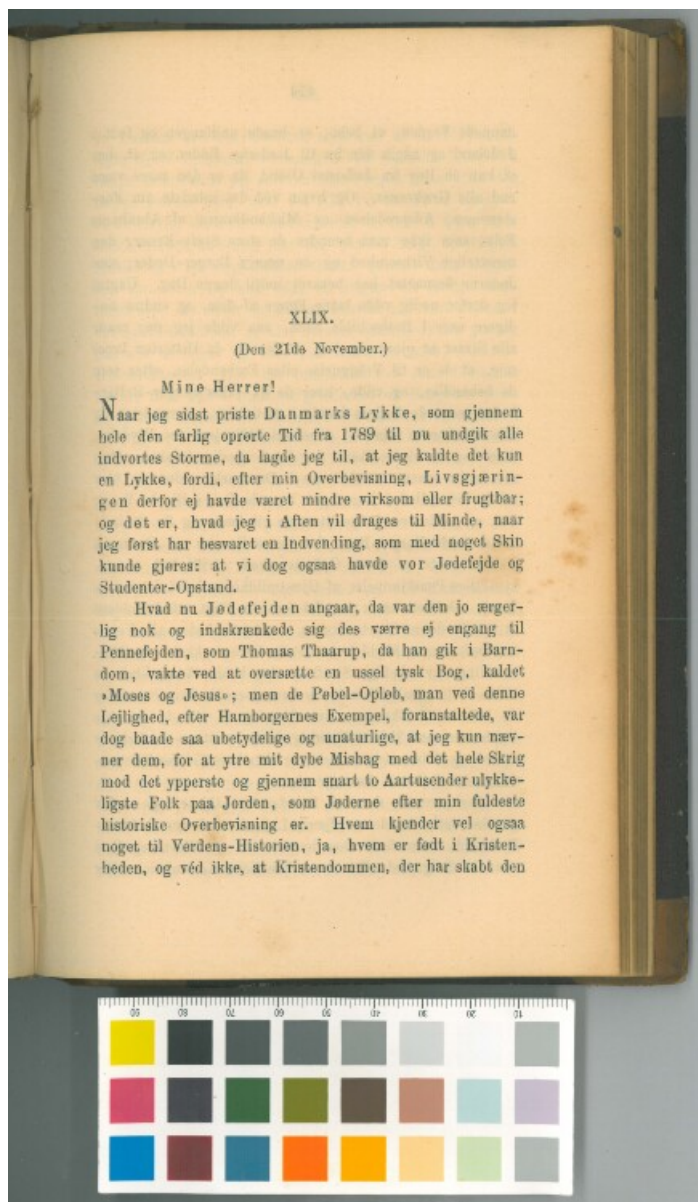
Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 472. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/catalog/gv-1838_599-txt-shoot-idm13810/facsimile.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

dannede Verden, vi bebo, er baade undfangen og født i Jødeland og udgik dér fra til Jorderigs Ender, og at, har vi kun én Bog fra Jødernes Oldtid, da er den mere værd end alle Grækernes. Og hvem véd det mindste om Forstenelsen, Adspredelsen og Mishandlingen af Abrahams Folk, som ikke maa beundre de store Sjæle-Evner, den utrættelige Virksomhed og de mange Borger-Dyder, som Jøderne desuagtet har bevaret indtil denne Dag. Uagtet jeg derfor nødigt vilde laane Penge af dem, og endnu nødigere være i Rothschilds Sted, saa vilde jeg dog raade alle Stater at gjøre sig dem til Venner, da Historien lærer mig, at de er til Velsignelse eller Forbandelse, efter som de behandles, og vilde, hvor de fik fulde Borger-Rettigheder, som de fordem havde i Antiokien, Alexandrien og alle Grækernes Støder, være vel ikke just en Prydelse, men dog en vigtig Støtte for det borgerlige Selskab. Man ser derfor ogsaa, at Jøderne i Danmark, siden de blev mildt behandlede, har taget levende Del i Rigets Ve og Vel, og jo før vor Folke-Stemme vil hæve sig for de indfødtes fulde Borger-Ret, des rigere Frugter vil Danmark sikkert høste af deres Opfindsomhed, Driftighed og erkjendtlige Paaskjønelse af Gjæstmildheden i det fremmede Land. Dobbelt ansér jeg det for min Pligt, uforbeholdt at udtale denne Overbevisning, da Gjestligheden alle Vegne har haft megen Skyld i det Folks Undertrykkelse og Mishandling, hvis hellige Skrift de dog kaldte deres Visdoms Kilde, hvis gamle Historie de kanoniserede, hvis Stamfæder de loftede til Skyerne, hvis Messias de tilbad, og hvis Gyldenaar mod Tidens Slutning de forkyndte, — en Urimelighed og Selvmodsagelse, det er den høje Tid for Kristendommens Tolke at fralægge sig.

Jeg nævnte dernæst Studenter-Gjæringen, der ganske rigtig havde en fjærn Lighed med den i Nord-Tyskland, men førte dog hverken til en Wartburg-Fest eller et Snigmord eller en Inkvisitions-Kommission eller

en Lurham ved Universitetet, men kun til en lille Pennefejde og til Studenter-Foreningen ved Holmens Kanal. I begge Dele havde jeg selv en lille Finger, men vilde dog næppe nævnet dem, naar det ikke var for Jens Baggesens Skyld, der blev vore Studenter en Torn i Øjet, ligesom Kotzebue de tyske, men dog paa en langt uskyldigere Maade og i en langt mildere Grad. Samme Jens Baggesen var, som De nok véd, en Digter fra forrige Aarhundrede, der fandt sig hartad husvild paa vort Parnas i det ny Aarhundrede, og blev derover naturligvis lidt gnaven paa alle os unge, og især paa vor Oldermænd, Aladdin-Øhlenschläger. Det laa imidlertid slet ikke i Sagens Natur, men kun i Omstændighederne, at Baggesen fandt sig poetisk husvild her hjemme; thi han var en Mester i sit Fag, ej blot i Versekunsten, men i alt, hvad den mest spillende og stundum lynende Vittighed kan skabe, uden i de yngre Skjalde at finde nogen Medbejler, endsige Overmand. Kun da fordi man i Tyskland og Frankrig, hvor Baggesen i mange Aar levede, havde indbildt ham, at han ogsaa alvorlig talt var en stor Digter, og [fordi han] fandt, naar han i det ny Aarhundrede kom hjem, at derad lo man stedsæ højere, — kun derfor, og ved hans dermed sammenhengende lave Anskuelse af høj Poesi, kom han til i os alle at se barbariske Magter, der vanhelligede den klassiske Grund, og i Øhlenschläger en kun altfor lykkelig Medbejler paa Digter-Tronen. Krigen udbrød først mellem ham og mig 1815, da jeg i »Rimelige Strøtanker« tog mig den Frihed at spase lidt drøjt med hans klassiske Fornemhed; men da det var uden at fortie, hvor højt han stod over de smaa, som vilde hæve sig over ham, fandt han sig snart i Billighed og indrømmede mig min lille Krog paa Parnasset: mellem Bavastænen, hvor jeg da heller hverken stod ham eller nogen i Vejen. Men nu fik han det fortvivlede Indfald, at ville rive Øhlenschläger af Pinden, og tog Anledning dertil [dels] af, hvad der var

ham for dybt og syntes ham derfor umaadelig dumt, og dels af noget mislykket Arbejde, hvorover Studenterne blev saa bistra, at tolv af dem, derfor kaldt Tylvden, fordrede ham ud, vel ikke paa Pistoler, men dog ikke heller paa Pennen, som var hans Vaaben, nej, paa en Mundfuld Kloster-Latin, som de forudsatte, han fattedes. Det fandt jeg nu baade lidt næsvist og meget uridderligt, derfor tog jeg Baggessens Parti og tør tro, jeg bidrog til at dæmpe Ungdommens Hidsighed; men — — —

Mine Herrer!

«Naar alt er prøvet, alt er frist, er Hjemmet bedst», er et af vore gamle Ordsprog, som en Spøgefugl vel har slaaet hen i Spas, ved at lægge til: «Saa sagde Tyven, da han kom i Hullet igjen»; men det gamle Ord er dog derfor lige sandt og vil næppe nogensteds baade føles saa dybt og stadfestes saa klart som i Danmark, dejligst Vang og Vænge, lukt med Bølgen blaa; thi hvad jeg her tænker paa, er ikke den Fornøjelse, hvormed én af os efter en Udenlands-Rejse ser Fædrelandets Kyster og hører Modersmaalet paa ny, — en Fornøjelse, Grønlanderen maaské føler dybere end vi, — nej, jeg tænker paa en Hjemkomst i aandelig og folkelig Forstand, hvoraf den legemlige blot er et Billede, men hvortil Skjalde-Sangene i Folkets Aand og efter dets Hjerter er baade en virkelig og en glædelig Begyndelse. Thi hvordan det saa end i Grunden hænger sammen med Folke-Aandernes Indgang og Udgang, saa er det dog lige vist, at i de Skjaldes Barm, som, efter en folkelig Fimbul-Vinter, atter føle sig oplødede for Fædernelandet og istemme, som Fuglene om Vaaren, den gamle, men henge forstummede Højsang, — i disse Skjaldes Barm, siger jeg, kom unægtelig et Hjerter hjem til Fædernelandet og følte sig oplivet af den Aande,

som vifter fra dets Kyster, saa det maatte juble paa Modersmaalet.

Ja, m. H., saa meget er vist; og naar jeg nu forsikrer Dem, at en saadan poetisk Hjemkomst eller alle historiske Mærker er et sikkert Varsel for en herlig Folke-Opstandelse, da er det ikke barnagtig Forfængelighed, men en Natur-Nødvendighed, naar jeg tilføjer, at denne Forsikring er skikket til at avle og fostre et mere vel grundet Haab, end om den kom fra nogen anden Læbe; thi det er ikke blot saa, fordi jeg er den eneste af de patriotiske Skjalde, der historisk berejste Verden, men især fordi han, der nu paa Alderdommens Grænser giver Dem den trøstelige Forsikring, ej blot gennem hele sin Ungdom, men ogsaa gennem den bedste Del af sin Manddom, bestandig svævede mellem Haab og Frygt, med Lysalfen ved sin højre og Mørkalfen ved sin venstre Side, saa hans Kvad skiftevis og stundum forvirret gjenlød af Kløkkerne, som ringede for Ligt, og dem, som kimed til Hejtid. Ja, m. H., den Skjald, som her staar for deres Ansigt, graaet og bleget, men dog ej udmattet og hentæret, afkolet, men dog ej lunknet for sin Ungdoms Livstykker, rolig, men dog ingenlunde forstenet, — denne Skjald var den eneste i vort ny Kør, som nær havde spaaet Danmark ilde, thi han følte sig langt bedre hjemme mellem Gravene end i de grønne Lunde, [bedre hjemme dér,] hvor Bøvtastene stod tykt og tæt med mange Runer og med gaadefulde Mærker, end hvor Blomsterne grode mylrende og vildt i Enge, eller hvor de opelskedes i rige, glimrende og duftende Flur i Urtegarden. Vist nok var det klart, at han elskede Kæmpehøjene og Bøvtastene ej for deres egen, men for Kæmpernes Skyld, ej som Dodens Hal, men som Livets Mindesmærker, ja, det var klart; thi hans gammeldags Harpe var ikke stemt til Jammerklage og folsomt Lefleri med Død og Grav, men til en dundrende Drape om Kæmpernes Bedrifter og Spotteviser over Dværgene,

der dansede om Balders-Baalet, til de ved et Spark af Asa-Tor forsvandt deri; men derfor udtrykte hans Kvad dog lige fuldt en Kamp paa Liv og Død, ja, en Døds-kamp, der syntes fortvivlet, fordi Døden var nærværende, og Livet kun tilkommende, som et urimeligt Haab om de hensovne Guders og Kæmpers Opstandelse til ny Bedrift paa gamle Baner.

Derfor; m. H., har selv hos denne Skjald dog Livet omsider faset Bugt med Døden, er det blevet nærværende for ham, hvad der længe kun var forbigangent og tilkommende, mødte dog omsider Mindet og Haabet hinanden lyslevende som Moder og Son i et kjærligt Favnetag, ja, fundt jeg i den nærværende Tid, som jeg havde foragtet og saa godt som opgivet, dog omsider, hvad der havde begejstret mig for den forbigangne og tilkommende, og smiler nu rolig ad mig selv, ikke fordi jeg har opgivet det store, jeg fordum beundrede, eller forligt mig med det usle, jeg dybt foragtede, men fordi jeg [før] lod mig blænde af de eventyrlige Skikkelser, hvori mit Haab var klædt, og lod mig forblinde af det ringe og fattige Udseende, som Nutiden havde i Sammenligning med Storhedens forrige Aldre, Oldtidens og Middelalderens, den første og den anden Stærkoddens Dage, — gik det saa, som det gjorde, da tør jeg sige, der lever nu ingen Mand, som er troværdigere, naar han knytter store Forhaabninger til det nærværende, ser Gyldenaaret allerede født, saa det behøver kun at voxe, for at udfolde sin skjulte Rigdom og ligne sine berømte Stamfædre.

Og nu, m. H., hvad enten De fulgte mig helt eller halvt, stadig eller flygtig paa Vandringen gjennem det sidste halve Aarhundrede, hvori mit eget Løvnedsleb faldt, og mod hvis Forkerthed og Usselhed ingen har tørdnet stærkere, da véd De, at jeg ved hvert Skridt har peget paa et Livstegn, og stræbt at vise Dem, at Nutidens Lys-side: en folkelig Opstandelse i Oldtidens Aand, er lige saa

virkelig som dens Skyggeside: et vildt Oprør mod alt, hvad der sidst havde Æren; og hvordan end Forholdet var i andre Lande, maa hos os dog Lyssiden nødvendig have haft Overhaand, siden Skyggesiden kun viste sig saa svagt og smaat, at man maatte staa nær, for at se det.

Naar man saaledes saa' nær til, da delte vi jo vist nok Nordtysklands Skæbne baade med den aandløse, vandede Oplysning hos de ældre og med den opsætsige Trods hos de unge; men begge Dele i saa ringe en Grad, at fremmede knap kunde mærke det, og derimod var Opsvinget i vor patriotiske Poesi og Tankegang saa umiskjendeligt, at de fremmede snart nødtes til at sæse det.

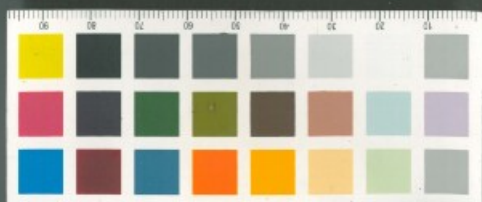
Hvorledes Folke-Aanden vaagnede alt i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede, og hvilke to store Nordlys der opgik i Øhlenschläger og Thorvaldsen, har vi alt set, og jeg fik ved Sangen om «Danmarks Najas» netop Lejlighed til ved Krigens Slutning at nævne min synderlig gode Ven Bernhard Ingemann; men han er dog, som vi alle véd, ret egentlig et Fredens Barn, og derfor naturligvis Danmarks Kjøledægge; thi der er vist ikke et fredeligere Land under Solen, og det er aabenbar Grunden, hvorfor man lyttede til Ingemanns Sang, før den ret var født, og havde nær stoppet Øret for min Drape, til den var død. Ingemann tiltalte nemlig strax Folke-Hjertet, saa om hans Digterkald og hans Sangs Liffighed var der i Læseverdenen ej mindste Tvivl; den opstod kun bag efter hos Recensenterne; medens der selv om Øhlenschlägers Digte en Stund var to modsatte Meninger, fordi de kun tiltalte Aanden, hvor den var at finde; og mine Kvad maatte tilkæmpe sig Ørenlyd, fordi deres Tone, Tankegang og Billedsprog var i Danmark hartad ganske uddøde, saa Aanden i Øhlenschlägers Digte og Hjertet i Ingemanns Sang maatte virke en Stund, før man engang fandt det Umagen værdt at tænke paa, hvad det var, jeg vilde sige.

Ligesom Øhlenschläger i den ny Tid svarer til den gamle angelsaxiske Brage, hvis Gaver vi kjende af Edda og Bjovulvs Drape, saaledes svarer Ingemann til Middelalderens Kæmpeviser, og jeg, med Skam at tale om, til den islandske Brage, som jeg saa tit har revet ned, eller til Kragemaal, fuldt af mytiske Billinger og mørke Taler. Vel kan jeg nemlig, ligesom Ejvind Skjaldespilder i Hakonsmaalet, efterligne Angelsaxeren; thi det har jeg gjort f. Ex. i Bjovulvs Drape og Versene hos Saxe; men hvor jeg er paa min egen Boldgade, der gaar det over Stok og Sten, op og ned, lyst for og mørkt bag, som i de gamle Spøgelse-Historier, fra den ene Ende af Verden og af Tiden til den anden; saa jeg kan i Grunden ikke stort fortænke Folk i, at de, som Sælendsfaren siger, undser dem ved at følge mig, især da alle meget fredelige Folk ogsaa af Naturen er lidt magelige; men dog er det mærkeligt, at ingen af alle mine Læsere har fulgt mig saa troelig som Danmarks Kjøledægge, det Fredens Barn, og da han dog ogsaa er lidt magelig, slutter jeg deraf, at jeg for danske Folk maa ikke være nær saa slem at følge, som man tror; men at — — —

Mine Herrer!

Vi forlod Danmark sidst i sin Enlighed ved Freden til Kiel 1814, som De nok husker, blev sluttet meget mod min Vilje, skjønt jeg siden har fundet, at den, som saa meget andet, viste, Frederik den sjette duode dog meget bedre til at regere end jeg; og det bidrog meget til, at al den Umage, jeg siden gjorde mig, for at faa lidt indenlandsk Krig, der kunde sætte Liv i Folk, var aldeles spildt. Jeg skylder nemlig mig selv at erklære, at skjønt der vel altid har været lidt mere krigerisk hos mig, end man til Hverdagsbrug holder af i vort Land, saa har jeg dog meget mere været Krigsmand af Princip end af Natur,

og blev derfor altid bange for mig selv, saa snart en Pennesfejde, jeg med frit Forsæt havde rejst, tegnede til at yppe Kiv i det borgerlige Selskab. Man skal derfor finde, at af de to Pennesfejder i min Tid, der var nærmest ved at gjøre Ulykke, tog jeg slet ingen Del i den ene, og mæglede kun Fred i den anden, hvormed jeg imidlertid bar mig saa ubehøilig ad, at jeg blev ansét for at holde med det Parti, jeg i Grunden slet ikke kunde lide.

Det værste var, at Baggeseu, ved at stævne en af sine unge Recensenter, som blandt andet havde beskyldt ham for Plagiat, indledte de litterære Hof- og Stadsrets-Processer, som jeg kalder vor Litteraturs Nødfart til Helvede, hvorfra den næppe endnu er kommen tilbage; thi naar Skribenterne blive saa spidsborgerlige Haandværksfolk, at de stævner hinanden for ærerørige Udladelser og Ukvemsord, hvor Talen kun er om aandelige Laster og boglige Synder, dér kan ingen levende Sjæl befatte sig med andre end de virkelig døde, der dog har den Dyd at være taalmodige.

Ventelig havde en Anelse af det forestaaende sin Del i, at jeg allerede 1817 saa at sige nedlagde Vaaben og Vandrings-Stav og begravde mig selv i en Kæmpehøj hos Saxe, Snorre og den gamle Angelsaxer, der sang om Bjovulv Gote og Hroddgar Danedrot; men dog var det aabenbar, for om muligt at lokke eller trække dem op med mig til Dagens Lys, for at faa lidt Selskab, der var bedre efter mit Sind end det sædvanlige. Se, dér sad jeg i syv Aar, og vidste ikke stort af, hvad der imidlertid skete i vor lille Verden, ikke mer end hvad jeg fortalte om Baggeseu og Tylvden; men da jeg saa kom op igjen 1823 og begyndte at se mig om, da kan jeg ikke sige Dem, hvor jeg blev bestyrtet, forknyt og hartad rent forvivlet; men har De Lyst til at se et Billede af mig i de Dage, da findes det i min Forsetes-Kvide ved Grev Danneskjolds Grav; thi jeg følte mig virkelig som én, der trode, han

havde kun sovet én Nat, men havde uvitterlig været død i hundrede Aar, og fandt derfor en vildfremmed Verden i sit gamle Hjem. — Ingen talte om andet, end hvad de havde spist i Gaar, og hvad de skulde have i Morgen, og hvor man dog skulde tage Pengene fra til alt, hvad man spiste mellem Aar og Dag, selv naar man vilde drikke Vand til, som dog var noget bart. — Bjørvulvs Drape, som jeg ret havde tænkt, skulde mere Folk, gad ingen læst; Krønikerne, som jeg havde ventet Heltegjerninger af, rørte sig ikke af Pletten; vor store Sprogmeister, Professor Rask, kom hjem fra Persien og Indien og Ceylon med store litterære Skatte, med et over hele Evropa og det halve Asien berømt Navn og med mageløse Kundskaber i sit Fag, men efter Gildet paa Skydebanen herte jeg knap hans Navn nævne, og Universitets-Direktionen havde ikke engang Stunder til at gjere ham til Professor i de østerlandske Sprog, før han var halv død; selv tyske Romaner oversatte man ikke mere, men nøjedes med Elmquists Læsefrugter, samlede paa Litteraturens jyske Fæddel. — Var det ikke til at fortvivle over, naar man trode, det var Pennen, der skulde gjere Underværker, og Bøger, der skabte Folk!

Dog, som jeg før en Gang har anmærket, Skjaldene har fri Adgang til Olympen, saa, naar det bliver alt for kjædeligt paa Sletten, véd de dog, hvor de kan faa et lysteligt Syn og en glad Aften; og det varede ikke længer end til 1824, saa sendte Ingemann mig sin »Valdemar den store og hans Mænd«, der vel stødte mig for Hovedet ved Bjælterne paa Saxo Grammaticus, men rev mig dog snart saaledes med sig, at jeg glemte baade Saxe og Valdemar ved det glædelige Syn: at Folke-Hjertet igjen havde vendt sig til sine historiske Helte; thi Ingemann var mig allerede den Gang Termometret for Danmarks Hjerte.

(Nyaarsmorgen. — Ord og Skrift, Mund og Pen. — Folke-Stemmen. — Folke-Raadet.)

